

DOI: 10.5281/zenodo.1491371

УДК 378.014(477)

Вавренюк С. А., к.держ упр., НУЦЗУ, м. Харків

Vavrenyuk S., PhD in Public Administration, lector of the Department of pyrotechnic and special training, National university of civil protection of Ukraine, Kharkiv

ПРОБЛЕМИ ТА РОЗВИТОК ПРОЦЕСУ ДЕРЖАВНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

PROBLEMS AND DEVELOPMENT OF STATE PROCESS OF ACCREDITATION OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

Дана стаття присвячена аналізу актуальних питань державного управління якістю освіти в системі вищої освіти України. Широко розкриваються поняття та передумови розвитку процесу державної акредитації закладів вищої освіти в державі. Окрім цього здійснено аналіз проблем та перспектив розвитку акредитації в системі вищої освіти.

Ключові слова: *державне управління якістю освіти, система вищої освіти, акредитація, якість вищої освіти.*

This article is devoted to the analysis of topical issues in the state management of the quality of education in the system of higher education in Ukraine. The concepts and preconditions of the process of state accreditation of institutions of higher education in the state are widely revealed. In addition, an analysis of problems and perspectives of accreditation development in the system of higher education was carried out.

Keywords: *state quality management of education, higher education system, accreditation, quality of higher education.*

Постановка проблеми. При утворенні будь-якої держави важливим критерієм показників стабільності та успішності її розвитку стають показники соціальної сфери життя громадян. Це вказує на те, що питання якості вищої освіти є одним з головних напрямків державної політики України. Так, ефективна освіта дає можливість забезпечувати підготовку висококваліфікованих фахівців різних сфер діяльності, починаючи з технічної спрямованості й закінчуючи співробітниками управлінського сектора та науково-педагогічними кадрами.

У зв'язку з цим на сьогодні існує необхідність в побудові системи освіти так, щоб вона могла повністю відповідати всім світовим та державним стандартам, які прийняті в цій сфері. Серед головних критеріїв оцінки роботи закладів вищої освіти виділяється система акредитації, яка спрямована на забезпечення гідного отримання освітніх послуг, в кінцевому підсумку, впливаючи на підготовку висококваліфікованих фахівців.

Крім цього постійні реформи в системі освіти, а так само вхід України в європейський освітній простір, разом з прийняттям участі в масштабних наукових та економічних проектах, становлять вимоги до визначення підходу, проблем та розвитку процесу акредитації освітніх установ, яка є одним з основних механізмів підвищення якості освітніх послуг [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основі нашого дослідження лежать публікації, в яких розкриває суть процесу акредитації, визначаються її основні поняття та напрямки, авторами яких є С. Домбровська, С. Свіжевська, В. Попов, Ю. Бабанський, І. Підласий та ін.

Не дивлячись на достатній рівень наукових публікацій за проблематикою процесу акредитації закладів вищої освіти, окремі питання, серед яких визначення основних проблем та перспектив розвитку якості системи вищої освіти, все ще залишається відкритим для подальших досліджень, зокрема вивчення процесу акредитації в системі вищої освіти України на сучасному етапі та визначення основних способів її здійснення й уникнення проблем, що виникають при її впровадженні.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення основних особливостей процесу акредитації та виявлення проблем, методів та засобів їх вирішення при впровадженні у систему вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. В Законі України про Вищу освіту зазначено, що акредитація – це процедура надання закладу вищої освіти визначеного типу права здійснювати освітню діяльність, яка пов'язана з отриманням вищої освіти та кваліфікації відповідно до вимог стандартів вищої освіти, а також з дотриманням державних вимог до кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення [4].

Зацікавленість в акредитації насамперед полягає в прерогативі самого закладу вищої освіти і є добровільною процедурою, проте це все умовно, так як освітній заклад, що не пройшов акредитацію не в змозі отримати сертифікат та, відповідно, його випускники не отримають дипломи про освіту. Державна акредитація передбачає ряд етапів становлення оціночних процесів, проте вони різняться нормативно-правовою документацією, з якою можуть розібратися тільки вузькопрофільні фахівці в даній галузі. Також проглядається не відповідність деяких наказів Міністерства освіти України, що стосуються ліцензування, які відмінюють або підмінюють положення по акредитації. У зв'язку з інноваційними підходами постійно відбуваються зміни у нормативних ліцензійних вимогах. Дана активність обумовлена політичними подіями у державі, такими як зміна влади та президентів, світові тенденції

розвитку освітніх стандартів та оціночних процедур. Все це вказує на необхідність детального розгляду питань акредитації на сучасному етапі [1].

Відповідно до Закону України про Вищу освіту в системі освіти існує декілька рівнів акредитації закладів вищої освіти. Заклади першого-другого рівня акредитації мають право готувати студентів по спеціальності освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Освітні заклади, що відносяться до третього рівня ведуть підготовку спеціалістів по напрямку освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та «магістр». Вищі навчальні заклади четвертого рівня готують спеціалістів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» та «магістр» по усім спеціальностям, а також їм надане право на відкриття аспірантури та докторантури [4].

Національною рамкою кваліфікації проходить порядок затвердження освітньо-кваліфікаційних рівнів. Дані рівні свідчать про престиж навчального закладу, його професійну готовність до виконання тих або інших задач, його здатність надавати відповідні послуги [2].

Зазначимо, що у відповідності до різного часу акредитація різнилась своїми способами та методами. Однак на сьогодні вона потребує особливої уваги у зв'язку з загостреннями розбіжностей між заявленим та дійсним, бажаним та існуючим. Питання акредитації загострене ще тим, що закладу вищої освіти відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, який визнаний готовим випускати визначений вид «продукту» надається певний ресурс, що відповідає різному рівню зарплати викладачам, різне бюджетне фінансування закладу в цілому. Саме тому боротьба за підвищення рівня акредитації навчального закладу досить серйозна, проте не завжди одержаний рівень відповідає реальному фактичному стану [6].

Якщо розглядати ситуацію десять років назад, то варто позначити, що процес акредитації закладів вищої освіти проводився формально та не був пов'язаний з профільним міністерством експертизи при спеціалізованих радах. На початку дані професійні експертні ради, які створювались та працювали при окремих навчальних закладах, виносили попереднє рішення відносно рівня акредитації. Згодом державна комісія по акредитації, базуючись на висновки експертів, виносила власне рішення. Однак навіть така зовні бездоганна система мала ряд недоліків. Як часто буває основою прийняття рішення є не об'єктивний аналіз, а просто небажання допустити конкурента із передмістя на ринок освітніх послуг. Таким чином склалася ситуація, коли одні вузькопрофільні спеціалісти залежали від інших, що породжувало меркантильне відношення між ними. В результаті на діяльність професійних рад надходили скарги, тому міністерство освіти просто закрило їх.

У подальшому була створена державна комісія по акредитації, що існувала при департаменті наукової діяльності та ліцензування міністерства, яка діє по сьогоднішній день. До роботи в даній комісії запрошуються фахівці з різних закладів вищої освіти. Проте, здавалось було винайдене оптимальне рішення, однак створена із спеціалістів різних закладів, ця комісія знаходить-

ся під контролем міністерства. При даній ситуації така обставина знову породжує конфлікт інтересів. Виходить один і той же державний орган, такий як міністерство, одночасно фінансує заклад вищої освіти та визначає його рівень акредитації, що вже саме по собі становить базу корумпованих не правових діянь [3].

Що стосується самої процедури державної акредитації, варто зазначити, що вона досить непроста, з великою кількістю таблиць та приписів та може складати об'єм від трьохсот до сімсот сторінок, із врахуванням додатків у вигляді документів закладу та копій різних стандартів. На ряду з цим, бувають випадки втрати даної справи, тому потрібно завчасно готувати два екземпляра документів. Також до експерта можливо необхідно приїздити не один раз, а декілька, при цьому додаючи більш чіткі відомості, такі як завірені ксерокопії трудових книжок та дипломів співробітників закладу. В такому разі, при позитивному висновку спеціаліста, до закладу з перевіркою направляються експерти із акредитаційної ради, тобто колеги із інших навчальних закладів та надають свої висновки. Далі представник даного закладу звертається до спеціаліста у міністерстві, який зробить висновок, що дасть можливість подати діло навчального закладу на розгляд до експертної ради, при цьому деякі члени цієї ради вже відвідали цей заклад у ролі перевіряючих. Як результат, том цієї справи потрапляє на розгляд до державної комісії по акредитації, головою якої є голова Міністерства освіти України. Далі за позитивним результатом, через декілька тижнів, представник із закладу отримує випуску з протоколу, що дає право на отримання сертифікату або ліцензії про акредитацію [5].

При такому положенні справ, коли міністерство освіти особисто присвоює рівень акредитації, при цьому досить важким способом з підвищеними вимогами, контроль громадськості виключається. І, як вихід із даної ситуації стає створення незалежної професійної експертизи, а можливо й декілька паралельних. В наш час важливо залучити до даної проблеми професіоналів в даній області. Завдяки спільним зусиллям можливо буде визначити шляхи утворення незалежних експертних комісій, які б працювали на незалежній думці кожного [1]. Стейкхолдерами у процесі акредитації повинні бути працедавці, як і у всьому світі, що добре знають ціну диплома закладів вищої освіти в Україні, а також студенти та їх батьки. Студент, що турбується про своє майбутнє, має право вимагати забезпечення якості освіти та зможе оцінити рівень отриманих знань. Окрім цього, студент є споживачем, тому до його думки потрібно прислухатися [6].

Висновки. Реформування системи освіти, яке здійснюється в останнє десятиріччя в багатьох країнах світу, викликане декларацією автономії та самовизначення закладів вищої освіти. При цьому існуючі форми державного контролю стали нездатними реагувати на динамічні зміни в змісті й формах освіти. У зв'язку з цим сьогодні ми можемо побачити безліч спроб пошуку досконалої системи управління освітою. З метою подолання існуючих про-

блем національна система освіти в першу чергу звертається до процедури акредитації, яка, на наш погляд, є універсальним механізмом контролю освітніх установ з боку суспільства. Однак на сьогодні процедура державної акредитації не може в повній мірі здійснювати розвиток якості освіти. У зв'язку з цим існує необхідність впровадження суспільно-професійної акредитації, яка буде виступати не альтернативною формою, а скоріше стане державною процедурою оцінки якості освіти, доповнюючи її з огляду на інтереси всіх зацікавлених сторін – студентів, викладачів, роботодавців.

Список використаних джерел:

1. Вавренюк С.А. Підходи та інноваційні технології в освітньому просторі / С. А. Вавренюк // Збірник матеріалів XIV Міжнародної конференції «Стратегія якості у промисловості і освіті», 4-7 червня 2018 р., Варна, Болгарія. – С. 151–154.
2. Домбровська С. М. Якість освіти як одна із заporук вдалого державного реформування вищої школи України / С. М. Добровська // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 1. – С. 149–154.
3. Попов В. Аккредитация и признание программ инженерного образования в США / В. Попов // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 3. – С. 26–30.
4. Про вищу освіту / Закон України від 01.07.2014 р., № 1556-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 63. – С. 7–14.
5. Свіжевська С.А. Формування сучасних підходів до акредитації у ВНЗ України // Вища школа. – № 6. – 2013 – С. 21–35.
6. Vavrenyuk S. Государственное регулирование реформирования высшего образования Украины на современном этапе / С.А. Вавренюк // East journal of security studies, 2018. – Вып. 2. – С. 15–24.

References:

1. Vavrenyuk S.A. Approaches and innovative technologies in the educational space. [Pidhodi ta innovacijni tehnologii v osvitnomu prostori]. *Collection of materials of the XIV International Conference "Quality Strategy in Industry and Education"*, June 4-7 (2018): 151–154. Print.
2. Dombrovskaya S. M. Quality of education as one of the pillars of the successful state reform of Ukraine's higher education [Yakist osviti yak odna iz zaporuk vdalogo derzhavnogo reformuvannya vishoyi shkoli Ukrayini]. *Current problems of state management* 1.(2011): 149–154. Print.
3. Popov, V. Accreditation and recognition of engineering education programs in the US [Akkreditacija i priznanie programm inzhenerenogo obrazovanija v SShA]. *Higher education today* 3 (2003): 26–30. Print.
4. Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine. *On Higher Education* [Verhovnaya Rada Ukrainy. O vysshem obrazovanii]., N.p., 01 Jul. 2014. Web. Sept. 2017.
5. Svizhevskaya S.A. Formation of modern accreditation approaches in higher educational institutions of Ukraine [Formirovanie sovremennyh akkreditacionnyh podhodov v vysshih uchebnyh zavedeniyah Ukrainy] *Journal of Higher School* 6 (2013): 21–35. Print.
6. Vavrenyuk, S. State regulation of the reform of higher education in Ukraine at the present stage [Gosudarstvennoe regulirovanie reformirovaniya vysshego obrazovaniya Ukrainy na sovremennom etape]. *Est journal of security studies* 2 (12) (2018): 15–24. Print.